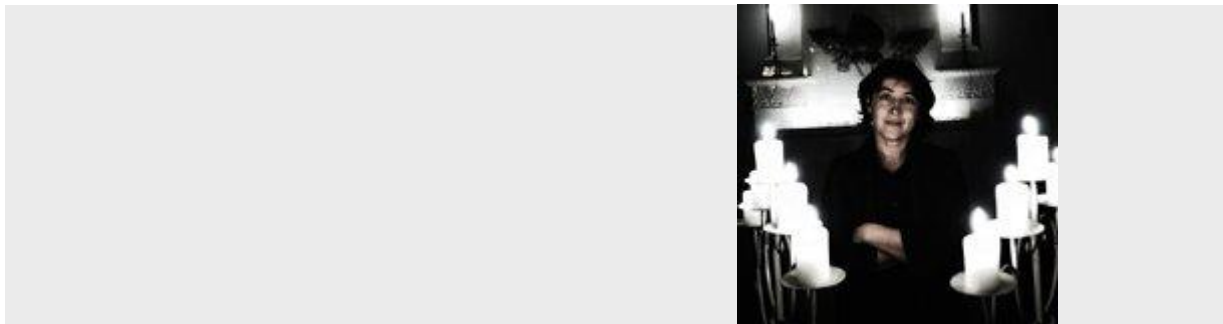

Jutud aitavad mägesid ületada

Moon Meier ajakirjas *Pere ja Kodu* 11. jaanuar 2007

Muinasjutuvestmine pole ka tänapäeval kusagile kadunud. Piret Päär on jutuvestja, üks neist, kes endiselt vestmise võlusid elus hoiab ja edasi annab. Kes on tänapäeva jutuvestja ja miks ta lugusid pajatab? Miks meile muinasjutte vaja on?

Piret Päär: On üks iiri lugu kuulsast ehitusmeistrist, kes kord kaugel maa kuningale lossi ehitama minnes võtab oma väikese poja kaasa. Tee on pikk ja päev palav, viimaks jõuavad nad suure kõrge mäe jalamile.

Isa seisatab ja ütleb: “Kallis poeg, kanna mind nüüd üle mäe!”

Poeg kohkub ja vastab: “Isa, aga ma ei suuda ju sind kanda!”

Isa ohkab ja sõnab: “Siis tuleb koju tagasi minna!” Ja nad lähevadki. Nii mitu päeva järjest – suure mäe juures palub isa poega end üle mäe kanda.

Viimaks küsib ema pojalt, miks mehed iga päev koju tagasi tulevad. Poeg räägib, mis suure kõrge mäe juures päevast päeva juhtunud on. Ema õpetab poega: “Vaata poeg, kui te homme jälle mäe juurde jõuate ja isa taas palub end üle mäe kanda, siis sina ütle: “Jah isa, kohe kannan, aga tahad, ma pajatan sulle enne ühe muinasjutu?” Ja seepeale võid rääkida mõne loo, mis ma sulle olen rääkinud. Samal ajal hakake tasapisi mäest üles astuma. Ja kui too lugu lõpeb, alusta teist ja kolmandat ja küll sa siis näed, mis juhtub.”

Järgmisel päeval suure mäe juures palub isa end jälle üle mäe kanda, poeg aga pakub enne muinasjuttu. Isa küsib, mis lugu see küll olla võiks. Ja kui poeg “Isandat ja teenrit” lubab pajatada, on isal hea meel, sest see on just ta lemmiklugu. Nii räägib poeg ka teise ja kolmanda jutu ja kui ta seitsmenda looga lõpuni on saanud, ongi nad üle mäe jõudnud.

Isa vaatab mäge nende selja taga, vaatab oma poega ja sõnab: “Vaata, kui kergesti sina meid mõlemat täna üle mäe kandsid!” Ja jutuvestja ütleb: “Jah, selleks muinasjutud ongi, et meid kõrgetest mägedest ja sügavatest orgudest üle ja läbi aidata.”

Kui sa küsid, miks ma muinasjutte vestan, siis võib-olla just sellepärast.

Mida vestmine kuulajale pakub? Just tänapäeva kuulajale, kellele jutukuulamine sellises vormis pole tõenäoliselt kuigi harjumuspärane.

Üks teine iiri lugu pajatab viulimehest Rafterist, kes oli nii hea pillimees, et inimesed unustasid teda kuulates nälja ja janu, mured ja hädad. Alandatumgi hing sai ülendust, kõrkus andis maad alandlikkusele ja külma süda sulas nagu lumi maikuus. Hea jutuvestjaga on sama lugu. Minu arvates on tänapäeva argimaailmas inimesele hädasti vaja ülendushetki ja külma südant olen näinud ka sulamas.

Kellele sa lugusid räägid?

Eelkõige täiskasvanutele. Ka lastele. Mulle meeldib, kui ollakse kogu perega kuulamas. Loodan alati, et siis koduteel ema-isa arutavad, et jah, see oli sedamoodi lugu, aga vaat minu vanaema rääkis hoopis sellise loo... Nii läheks jutuõhtu kodus edasi.

Kust sa vestmise idee said?

1991. aastal kutsuti mind täiskasvanute koolitusega tegelema. Olin just maalt ja metsast elamast tulnud, värsked ja erk ning enda jaoks muinasjutud avastanud. Teadsin kohe, mis kursusi ja kuidas teha tahan, ning kõigest sellest sündis hiljem muinasjutukool. Eesmärk oli tutvustada õpetajatele, kasvatajatele ja lapsevanematele meie oma pärimust ning näidata, et muinasjutumaailm on märksa võimsam kui ainult Punamütsike, hundid ja kitsetalled. Kui ma räägin oma loengus muinasjutust, siis oleks mõeldamatu, et ma ise lugusid juurde ei pajata. Nii et jutuvestja minus on tasapisi kasvanud.

Kuidas juttude valik sünnib ja kust need jutud pärit on?

Lugu, mida räägin, peab mind puudutama. Jutud pärinevad nii elust, suulisest pärimusest kui ka kirjasõnast. Tõlgin palju. Ja iga jutuvestmine on omakorda juba uus lugu.

Kui palju sa vestes improviseerid?

Vestmisel oleneb kõik olukorrast – sellest, milline ilm väljas on, mis tujus on kuulaja ja mis lugusid pillimees mängib. Ma teen koostööd erinevate rahvamuusikutega. Jutul on siis hea pillimängu ajal kuulaja sees pesa teha.

Vestmine äratab loo ellu

Mis puhkudel sa jutustad? Ideaaljuhul peaks vestmine olema ju midagi üsna intiimset ja väikesele ringile pühendatud. Aga tegelikult jutustad vist pigem üritustel kui kuskile koju küllakutsutuna?

Jah, mulle endale meeldib ka väike ring ja intiimsus. Aga olen sattunud igasugustesse olukordadesse. Traditsiooniks on saanud pajatada Viljandi

pärimusmuusikafestivalil ja Võru folkloorifestivalil. Ka koduseid õhtuid on ette tulnud. Eelmise aasta jutupühi pidama kutsuti mind Pärnumaale ühe suure pere koju, kuhu olid kuulama palutud sõbradki. Jõudsime sinna päris hilja, sest tuisk ja maru otsustasid meie teel saatjaks olla. Pärast esimest lugu väiksemad kuulajad lihtsalt uinusid. Suuremad pidasid vastu kuni keskööni ja siis läksid lapsed veel õue lumememmi tegema, sest vahepeal oli tohutult paks lumi maha sadanud.

Mis on see, mida vestmises on ja ettelugemises pole?

Mul oli varem kodu Tallinna kesklinnas ja seal käis palju külalisi. Selleks et külaliste rohkusest rõõmu tunda, tegin reegli, et kes külla tuli, pidi loo rääkima. Kord tuli üks sõber ja nurus sisselaskmist, aga lugu tal polnud. Ütles, et oskab ainult kolmest karust pajatada. Aga eks ma ju tahtsin ikka uusi lugusid. Andsin talle siis raamatu, et loe pealegi üks lugu ette. Mäletan, et olin hästi väsinud ja tahtsin kohe magama jääda, aga ei saanud, sest etteloetud pildid vaheldusid nii kiiresti, nagu oleksin automatkal olnud – ei näe midagi, ei tunne lõhna. Ja ma tundsin, kui väsitav võib olla etteloetud loo kuulamine. Palusin tal siis ikkagi jutustada “Kolme karu” ja usud, ega ma lõpuni teda ei kuulnudki...

Sa korraldad suviti jutuvestmislaagreid. Mida vestmislaager endast kujutab?

Esimesed muinasjutukooli kursused olid väga populaarsed ja nõutud, suvelaagrid samuti. Suveaeg annab hea võimaluse lõkke ääres pajatada. Käisime kohtades, kus enne polnud käinud, siseturism polnud veel nii aktiivne. Otsisime häid jutustajaid neistsamadest kohtadest, kus olime. Ühel hetkel ma natuke väsisin sellest organiseerimisest ja vastutusest ära ning olen nüüd pühendunud rohkem muudele projektidele. Aga pean küll plaani suvel oma praeguses maakodus vähemalt ühe laagri korraldada. Selline laager tähendab käelist tegevust, nõuandeid jutuvestjale ja kõige rohkem muidugi lugude jutustamist.

Miku Juhani jutupühad

Mis on jutupühad?

Tartumaal Nõo kandis elanud kord hea jutuvestja Miku Juhan. Ta olnud nii hea jutustaja, et lugude pajatamine võis teinekord mõnegi pakilise töö tagaplaanile lükata. Juhtus ka nii, et Juhan läks abilistega hommikul heinamaale. Kui perenaine mõne aja pärast söögiga järele läks, polnud heinalised veel tööle saanud hakatagi, sest Juhan kihutanud juttu vesta ja teised mõnuga kuulanud.

Miku pool võeti ka lahkesti rändureid vastu ja kui külaline juhtus hea jutumees olema, pajatati lugusid poole ööni. Siis öeldigi, et näed, Mikul olid jälle jutupühad. Mulle väga meeldis see mõte – pidada jutupühi. Muinasjutukooli eestvedamisel olemegi 30. novembril seda päeva tähistama hakanud. Jutumeelsed inimesed saavad

omavahel vestmiseks kokku või võetakse sel õhtul pereringis või sõpradega koos lugusid pajatada.

Selliseid uustraditsioonilisi nähtusi on ka mujal maailmas. Näiteks 20. märtsil tähistatakse Skandinaavia jutuvestjate eestvõtmisel ülemaailmset jutuvestmispäeva.

Kas sul on mõni puhtalt lehelt alustamise, aasta alguse jutt?

See võiks olla üks lugu mullu ilmunud rahvajutukogumikust “Taevane pulm”, mille koostamise ja tõlkimise (tänapäeva inimesele arusaadavasse, kirjakeelsesse vormi panek – M. M.) juures kaasa lõin. Lugu on pärit Setumaalt, üles kirjutatud 1939. aastal.

Kord paastunud üks mees metsas. Ingel käinud talle süüa toomas ja ütelnud: “Sa ikka ei ole nii õnnis kui too mees, kes nurme peal künnab.”

Läks paastuja siis tolle kündja juurde ja ütles: “Kulla mees, aeg on hobune lahti päästa, juba löödi kirikukelli.”

“Mis tollest, et löödi! Aga taevas veel ei löödud,” vastas mees.

“Kuidas sa taevast kirikukella kuulda võid?”

“Seisa mu jälje peale, siis kuuled sa ka. Näe, praegu just hakatigi taeva kirikus kelli lööma. Nüüd on aeg hobune lahti päästa.”

Seisis siis mees kündja jälgedele peale ja kuuliski, kuidas taevas väga ilusasti kelli tilistati. Seepeale küsis: “Mida sa Jumalale nii head teed, et sa nõnda õnnis oled?”

“Ei tee ma muud midagi, kui künnan aga oma kündmist. Kui tööle hakkam, ütlen:

“Hospodi pamilui, Jumal avita!” Ja kui lõpetan, siis ütlen: “Tänu Jumalale, et korda läks.” Nii kuulengi taevaseid kelli.”

Kolm nõuannet. Ja neljas.

Kas jaanuar on pärast jõule säärane puhkamise ning jutuvara ja enese kogumise aeg?

Nojah, eks see magusam vestmise aeg on juba möödas. Jutustamise, hingekosutamise aeg jääb ikka hingedeaga – oktoobrist kuni jõuludeni. Nüüd hakkab kukk juba päeva sammu võrra pikemaks venitama. Vanasti oli kõigel siin ilmas oma aeg ja koht, nii ka jutuvestmisel. Noorloomade siginedes enam muinasjuttusid pajatada ei tohtinud, võis halbu vaime ligi meelitada. Tõepoolest, meil on just jaanuaris tallede aeg, ega ma enam nii julgelt sel ajal ei vesta. Aga muidugi olen ka mõelnud, et tänapäeval jutustatakse nii vähe, et kui see soov, tahe ja aeg kellelgi just nüüd tekib, siis on samuti hää.

Kui sul on veel mõni lugu, mis võiks Pere ja Kodu lugejaid rõõmustada, siis see on just õige koht...

See on tõestisündinud lugu Viljandi pärimusmuusikafestivali muinasjututoast. Olid seal emad-isad-lapsed koos ja pajatasin üht ungari muinasjuttu, kus sõdurmees

juhuslikult kohatud vanamehelt saadud kolme targa nõuandega elus õnne leiab. Need nõuanded olid: mida keegi armastab, see on tema meelest ilus; ära kunagi salga, mis sul on, ja õhtune viha jäta hommikuks.

Päris mu ees istus väike tüdruk. Loo lõppedes küsis ta, mis neljas nõuanne võiks olla. Vastasin, et ehk see, et kui iga ema või isa, vanaema või vanaisa räägiks oma lapsele-lapselapsele igal õhtul ühe muinasjutu, siis ei jääks too laps mitte kunagi elus hätta. Väike tüdruk noogutas ja ohkas: jah...